

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

31. évfolyam -- 1. szám

2023. február

A TARTALOMBÓL

Beszámoló
a Kolozsváron 2022 novemberében megtartott
Tusnád-konferenciáról

Felhívás
Möller Emlékérem adományozására

Listán lenni kétes siker...

Gömöri középkori utak II.

Beszámoló

a Kolozsváron 2022 novemberében megtartott Tusnád-konferenciáról

Megtisztelő meghívást kaptam Máté Zsolt, Fejérdy Tamás és Sebestyén József kollégáim társaságában. Két, elvben különálló, valójában összetartozó rendezvény csúszott össze igen szerencsés módon: egyrészt az elhalasztott jubileumi Tusnád-konferencia megtartása, másrészt a Vallásszabadság Házának elismerése az Europa Nostra díjával, azaz az erdélyi műemlékvédelem újjászervezésének és az egyik új, nagy sikerének ünneplése.

Mint tudjuk, a romániai műemléki szervezetet 1977-ben megszüntették, újjászervezését csak a politikai változások tették lehetővé. Az 1992-től évente, majd ritkábban megrendezett műemlékes konferenciák („tudományos ülésszak az épített örökség felújításának elméleti és gyakorlati kérdéseiről”) jelentősen hozzájárultak a szakemberek képzéséhez, a műemlékvédelem újabb eredményeinek megismeréséhez és segítette létrehozni azt a szerteágazó rendszert, ami a romániai műemlékvédelmet ma már jellemzi. Bár mára a konferenciák helyszíne nem kötött, a „tusnádi konferencia” kifejezés, vagy egyszerűen csak a „tusnád” rögzült a szakmában, annyira meghatározó élménnyé vált mindenkiben. A konferenciák a kezdetektől három nyelven zajlottak, így nemzetközivé válhattak. Az előadások kiadványok sorozatában meg is jelentek, így széles körben hozzáférhetőek lettek. A konferencia-sorozat egyúttal segítette újraéleszteni a határokon átnyúló kapcsolatokat. Az intézményi kapcsolatok mellett személyes kapcsolatok hálózatának létrejöttéhez is hozzájárult. Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal munkatársai minden évben nagy számban vettek részt a konferencián; volt, hogy egy teljes buszt megtöltöttünk. A konferenciák természetesen tanulmányutakkal is kiegészültek, így jelentős szerepük volt az emléktanyag és a táj megismertetésében is. Az akkori szervezők közül a két legfontosabb kollégát kell kiemelni.

Egyikük, Szabó Bálint, valaha vasbetonszerkezetekre specializálódott kolozsvári professzor váltott történeti tartószerkezetekre a 90-es évek elején, és lett az erdélyi műemlékvédelemnek fáradhatatlan motorja. Sajnos, őt csak betegágyánál sikerült meglátogatnunk a konferencia idején Kirizsán Imola kedvességének segítségével. Ekkor vehettük át tőle a 30 év alatt elkészült cikkeinek, beszédeinek éppen megjelent gyűjteményét is.

Szabó Bálint otthonában

A mostani konferenciát a másik meghatározó egyéniség, a sepsiszentgyörgyi Benczédi Sándor köszöntötte és nyitotta meg - a neten keresztül - visszaemlékezve a kezdetekre. Az őt követő Makay Dorottya statikus mérnökként a konferenciák tudományos programjának szervezésével foglalkozott tíz éven át. Ezúttal a „Tusnád-életérzés” címet adta hozzászólásának. Nem véletlenül: aligha szorul bizonygatásra, hogy a tusnádi találkozók a szakmai kérdések mellett sok más szempontból is igen emlékeztetők voltak. A visszaemlékezések sorát Fejérdy Tamás folytatta, aki hivatalunk vezető pozícióból támogatta a konferenciasorozat létrejöttét, további munkáját. A konferenciák szervezőjeként, előadójaként, és a szakmérnöki kurzusok szervezőjeként és tanáráként is igen sokat tett a műemlékvédelemért a határnak azon az oldalán is.

A legkorábbi kezdetekről Sebestyén József beszélt, és ezzel felelevenítette saját emlékeimet is. 1990 február második felében tett utazásunkra gondolok, amit hivatalunk jóvoltából és autójával tettünk meg. Nem túlzás életre szóló emléknek nevezni, hiszen a gyönyörű, de sok helyütt lepusztult Erdélyben mindenütt reménykedést és tenni akarást tapasztaltunk. Tárgyalópartnereink pusztas felsorolása is lelkesítő: Benczédi Sándor, Kónya Ádám, Jánó Mihály, Balogh Ferenc, vagy az éppen kialakuló műemléki szervezet akkori képviselői, Radu Popa és Peter Derer – és akkor még nem is sorolom a fiatalabb generációk képviselőit, akikkel azóta is találkozunk, egy részükkel éppen ezúttal a kolozsvári konferencián is. Sebestyén József volt a fő szervezője több más olyan rendezvénynek is, amelyen részt vettem előadóként, tanulmányút vezetőjeként. Ilyen volt a Kárpát-medencei műemlékesek Tusnádöt megelőző ráckevei találkozója és a későbbi tanulmányút is, ami már több környező országot is érintett. Így indult el az a kapcsolatrendszer, amit azóta természetesnek érzünk, de 1990 előtt alig-alig működött.

A mostani konferenciának ehhez, a múltidéző részéhez kapcsolódott a díszoklevelek átadása, amivel bennünket, magyarországi meghívottakat tiszteltek meg.

A visszaemlékezések után más tárgyú előadások következtek. Mezős Tamás online előadásában először a mai épületkutatás kialakulásáról, történetéről beszélt. Ezután néhány kortárs hazai felújítás kapcsán – köztük Diósgyőr, Pannonhalma vagy az előkészítés alatt álló Veszprém aggodalomra okot adó példáján – feltette a kérdést, hogy nevezhetjük-e ezeket műemlék-helyreállítási „felfogásváltásnak”. Véleményének rövid összefoglalása annyi, hogy valójában nem, hiszen ezeken a helyeken egyszerűen nem beszélhetünk a műemléki elvek érvényesüléséről.

Christoph Machatot nem kellett bemutatni a jelenlévőknek, mivel ő is állandó közreműködője volt a tusnádi konferenciáknak. Bár évtizedek óta Németországban él, kapcsolata szülővárosával, Segesvárral folyamatos és aktív. Szerepe volt a világörökségi listára való kerülésben, és azóta is rajta tartja a szemét a városban. Bár a város esete nyilvánvalóan sikertörténet, Machat nem tagadta a nehézségeket, a turizmus és a fesztiválok túlzott fejlesztését és a lakosság néhány évtized alatti kicserélődését.

Diószegi László a Teleki Alapítvány tevékenységét mutatta be, ismertetve számos határon túli műemlék helyreállítását. Nagyrészt kisebb egyházi emlékek helyreállításában vesznek részt, segítve a magyar közösségeket. A műemlékes szervezetek hiánya, az elnéptelenedés miatt Kárpátalján és Szerbiában nehezebb a helyzet, míg Szlovákiában, Erdélyben érhetően kedvezőbb. A templomok mellett a legnagyobb sikert a borsi Rákóczi-kastély helyreállítása és hasznosítása aratta.

Máté Zsolt előadásának provokatív címe volt: Piacképes-e a hitelesség? A gödöllői kastély helyreállításának vezető tervezőjeként elmondta, hogy a kastély jól működő, kedvelt, látogatott intézmény, de rentabilitást mégsem várhatunk tőle. De ez nem is lehet a legfőbb szempont műemlékek esetében. A piacképesség nyilvánvalóan figyelembe veendő, de a műemléki elveknek nem szabad sérülniük, a műemléki értékek megmaradását nem szabad alárendelni túlzott turisztikai igényeknek; a közelmúlt több, közönségsikert hozó rekonstrukcióját nem tarthatja műemlék-helyreállításnak. Eugen Vaida a jól működő civil műemlékmentő szolgálat sikeres tevékenységéről számolt be. Működése során 1000 hallgató vett részt 85 épület helyrehozásában. Macalik Arnold a pókafalvi templom helyreállítási terveit ismertette.

A délutáni program épületlátogatásokkal egészült ki. Az első úticél a nagy múltú, majd hányatott sorsú Tűzoltótorony volt. Készülő helyreállításának célja, hogy a torony kulturális helyszínné váljék és bekerüljön a város idegenforgalmi kínálatába. A következő helyszín a Farkas utca volt. A főtértől induló, jól ismert, sajátos hangulatú közterület, hangsúlyos végpontjával, jelentőségéhez méltó felújítást kap. A Szt. Mihály templom már elkészült helyreállítása hatalmas munka volt, amelyet érhető büszkeséggel mutattak be a felújítás résztvevői. Voltunk a fedélszékekben, láthattunk mindent a sekrestye legtávolabbi sarkában lévő reneszánsz nyíláskerettől a torony tetejéig.

A Szt. Mihály templom belseje

A Szt. Mihály templom fedélszéke

Örömünket csak a templom déli homlokzata elé telepített óriáskerék csorbította, ami az Erzsébet térnél is zavaróbb. Végül a főtér egyik sarkának épületét, a bonyolult történetű Mauksch-Hintz-házat látogattuk meg a pincétől a padlásig. Örülhettünk az műemléki értékek megtartásának, de berzenkedhettünk, hogy ezúttal is kissé több funkció kerül az épületbe, mint amennyi kényelmesen beleférne. A séta a főtér Planetárium nevű romkocsmaszerű intézményében fejeződött be a helyszínhez illő programmal és hangulattal.

A konferencia másnapi részének első előadásai nemzetközi dokumentumok hatásáról és tapasztalatairól szóltak. Ștefan Bâlici az Európa Tanács 2005-ben elfogadott, a kulturális örökség sokszínűségének megőrzéséről szóló Faro-egyezményéről beszélt, kiemelve a megőrzés és a közösségek szerepének fontosságát, megemlítve, hogy az egyezményben az örökség erőforrásként jelenik meg. Fejérdy Tamás az 50 éves Világörökségi Egyezményről tartott előadást „az örökség világa – a világ öröksége” címmel.

A következő szekció a fedélszékek megőrzésével foglalkozott. Virgil Pop a fedélszékek ábrázolása kapcsán széles kitekintést adott az épületábrázolások történetéről, végül a Szt. Mihály templom különböző fedélszék-felméréseit hasonlította össze. Livia Bucșa, Tóth Boglárka és Botár István Erdély történeti fedélszékeinek dendrokronológiai kutatásáról és megőrzéséről tartottak előadásokat. Magyarországról érkező nemcsak a történeti fedélszékek sokaságán ámulhattunk, hanem a vizsgálatok alaposágán, eredményességén is. Újdonságként megtudhattuk, hogy legutóbb Magyarvita református templomának fedélszékéről derült ki, hogy még a 14. században készült (Nagyszeben és Almakerék mellett). Mihály Ferenc, Makay Dorottya és Ileana Burnichioiu a tetőszerkezetek helyreállításának restaurátori, tartószerkezeti, illetve művészettörténeti szempontjairól szóltak.

A konferencia további, igen népes szekciója a Vallásszabadság Házának történetével és helyreállításával foglalkozott. A jelenlevőket Kovács István, unitárius püspök köszöntötte. Mint elmondta, a ház felújításának alapvető döntése volt, amikor - még Bálint Benczédi Ferenc püspöksége idején – az unitárius egyház úgy határozott, hogy az épület a felújítás után ne a korábbi, püspöki palota funkciót tartsa meg, hanem tágabb közösségi rendeltetést kapjon. Ugyancsak lelkesítőnek bizonyult az új név megtalálása: a Vallásszabadság Háza. A felújítást támogatta a magyar és a román kormány, valamint Kolozsvár önkormányzata is. Az építészek részéről Guttman Szabolcs, Furu Xénia és Furu Árpád tartott előadást. A történeti kutatásról Radu Lupescu és Kovács Zsolt, a régészetről Csók Zsolt, a tartószerkezeti felújításról Augustin Popa beszélt. A restaurátori munkákról Mihály Ferenc, Kiss Loránd és Kiss Zoltán számolt be, a régészeti leletekről és a kiállítási koncepcióról Boér Ilka és Diana Iegar szólt. A belsőépítészeti koncepcióját Wagner Péter ismertette, végül külön előadásban mutatta be az épület világítási rendszerét Sütő Zsigmond.

Furu Xénia és Árpád

A Vallásszabadság házának kibontott ívei a kapualjban és a megtalált keresztosztós ablak a középkori lépcső alatt

Az emeleti előtér középkori részletekkel és a 18. századi lépcsővel

Az épület utcai homlokzata szerény, kapujától eltekintve semmivel nem hívná fel magára a figyelmet a Kárpát-medence egyetlen városában sem. Csúcsíves, címerpajzzsal díszített béleletes kapuja viszont már utal arra, hogy valójában a ház műemléki értéke a Mátyás király szülőházához fogható. Boltozatos kapualjának egyik oldalán szélesebb, gótikus ház épült, ennek került elő az emeletre vezető egykarú lépcsője és alatta egy keresztosztós ablak, míg a másik oldalon keskenyebb épület volt – hasonlóan a tipikus soproni lakóépületekhez. Ezen az oldalon sikerült a helyreállítás során két vastos boltívet kibontani, így a kapualj még tágasabb térré vált, üvegfal mögött a ház recepciójával. Ezen az oldalon, az utca felől jól működő könyvesbolt kapott helyet, míg a szélesebb traktusba és a csatlakozó udvari szárnyba is hátra húzódó vendéglő került. A vendéglő neve – 1568 – a tordai országgyűlésre utal, amely lehetővé tette az unitárius egyház megalapítását. A kapualjból vezet a lépcső a középkori pincébe, amelynek kellő méretű tere a konferencia esti fogadásának is meg tudott felelni. Bár a középkori lépcsőt

is működképesé tették, a tágasabb, kényelmesebb és az emeleti előtérbe érkező barokk kori lépcső az alkalmasabb a használatra. Az emeleten a nagyterem és a hozzá csatlakozó kisebb adott teret a konferencia munkájának.

A központi helyiség a középkori lépcső érkezésével

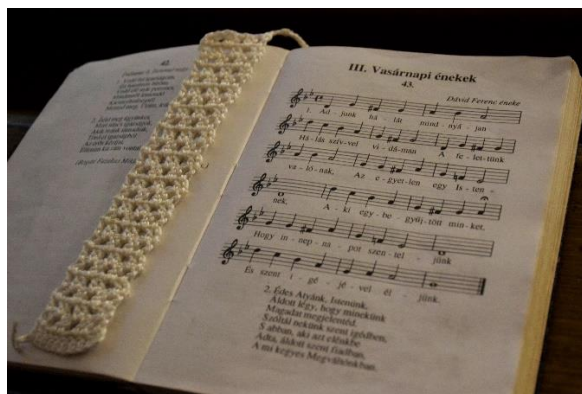

Konferencia a nagyteremben: az ajtó előtt Furu Árpád és Piet Jaspert, a vetítövásznon előtt Kirizsán Imola és Makay Dorottya

A két terem frízét Wagner Péter képei díszítik, rajtuk a magyar unitárius templomok hiánytalan ábrázolásával. Az emelet központi tere történeti bútorokat kapott, és itt helyezték el az egyház képzőművészeti gyűjteményének néhány jeles darabját. Az egyháztörténeti gyűjtemény, ami például Dávid Ferenc kelyhével is büszkélkedhet, a szomszédos helyiségben kapott helyet. A további két helyiség kortárs berendezésű tanácsterem, ahol híres unitáriusok tiszteletet parancsoló arcképcsarnoka tekint a látogatóra, köztük Bartók, Dickens, Darwin és Frank Lloyd Wright. Az udvari szárny emeletén és a ház tetőterében vendégszobákat alakítottak ki. Mivel a magyarországi vendégekként itt kaptunk szállást, tanúsíthatjuk, hogy a szobák igen jó színvonalúak.

Piet Jaspert alelnök átadja a díjat Kovács István püspöknek

Unitárius énekeskönyv

A helyreállítás sikerét a megítélt Europa Nostra Díj bizonyítja. Ennek átadási ünnepsége szombaton délelőtt zajlott le a szemközti unitárius templomban. A díjat Piet Jaspert, az Europa Nostra alelnöke adta át. Beszédében a helyreállítás magas minősége mellett méltatta az épület sikeres funkcióváltását, közösségi térre való alakítását, míg a további hozzászólók a részt vevők kiváló együttműködését dicsérték. „Adjunk hálát mindnyájan, hálás szívvel vidáman...” – hangzott fel a gyülekezetben Dávid Ferenc éneke.

(fotók: Arnóth Ádám)

Arnóth Ádám

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága 2023-ban is kiadja a Möller István Emlékérmét:

FELHÍVÁS

a 2022-es Möller István Emlékérem adományozására

- Az Emlékérem – évente egy – olyan személynek adományozható, aki jelentős mértékben hozzájárult a magyarországi, valamint az országhatáron kívüli, a magyar kultúrkörhöz tartozó műemlékek, építészeti örökség fennmaradásának biztosításához, szolgálta tudományos, oktatási, publikációs tevékenységével a műemlékek, az építészeti örökség vagy a műemlékvédelem érdekeit.
- Az Emlékérem adományozásának nem feltétele az ICOMOS tagság, de azonos érdemű jelöltek esetén az előnynek minősül.
- Posztumusz Emlékérem nem adományozható.

Kérjük, hogy az indoklással alátámasztott javaslatokat

2023. március 15-ig írásban juttassák el Nemzeti Bizottságunkhoz:

email: secretariat@icomos.hu

postacím: H-1113 Budapest, Daróczi út 3

Telefon: +36 70 7090813

A javaslatokat hat tagú bizottság bírálja el.

A Möller István Emlékérem Bizottság tagjai 2022-től 2025-ig:

Fejérdy Tamás, Janotti Judit, Klaniczay Péter, Máté Zsolt, Schönerné Pusztai Ilona, Dr. Vukov Konstantin

Eddigi díjazottak:

2021: Máté Zsolt. 2020: Prokopp Mária. 2019: Visy Zsolt, - Rendkívüli Möller István Emlékérem: Klaniczay Péter. 2018: Lampert Rózsa Hajnalka, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: *Bogusław Szmygin*. 2017: Káldi Gyula. 2016: Schönerné Pusztai Ilona. 2015: Dr. Gerőné Dr. Sándor Mária. 2014: Valter Ilona. 2013: Harsányiné Vladár Ágnes, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Wilfried Lipp. 2012: Clevelen C. Harrach Erzsébet. 2011: Tahi-Tóth Nándorné, - Rendkívüli Möller István Emlékérem: Winkler Gábor. 2010: Ágostházi László DLA. 2009: Baloghné Ormos Ilona, - Jubileumi Möller István Emlékérem: H. Nándori Klára, Dávid Ferenc, Radványi György, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Szabó Bálint. 2008: Szabó László, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Alexander Balega. 2007: Dragonits Tamás. 2006: Vukov Konstantin. 2005: Koppány Tibor. 2004: Őrsi Károly. 2003: Fejérdy Tamás, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: Christoph Machat. 2002: Détsy Mihály. 2001: Zádor Mihály. 2000: Román András. 1999: Horler Miklós. 1998: Szakál Ernő.

Kétes siker

Aligha lehet tudathasadás nélküli örömmel fogadni a hírt, hogy a miskolci Herman Ottó Múzeum Papszer utcai épülete és a budapesti Memento Park az előválogatásban felkerült Európa tizenegy legveszélyeztetettebb örökségi helyszínének listájára.

Ha a történészekből, régészekből, építészekből, műemlékvédelmi, projektelemző és pénzügyi szakemberekből álló nemzetközi tanácsadó testület a „verseny” második fordulójában úgy látja, hogy a két magyar örökségnek helye van az első hét között, úgy talán mód nyílik megmentésükre, azaz részesülhetnek a 7 Legveszélyeztetettebb Program támogatásában.

Talán a világörökségi veszélyeztetettségi lista mintájára egy évtizede hívta életre az európai örökségi értékeket védő nemzetközi civil szervezet, az Europa Nostra és az Európai Beruházási Bank Intézet a programot, amely minden esztendőben tízezer eurós támogatással igyekszik segíteni a pusztuló értékek megmentését. A listára társadalmi ajánlás nyomán kerülnek fel az épületek, épületegyüttesek, régészeti területek, műtárgy-gyűjtemények.

Ebben az esztendőben a két magyar pályázó, a Memento Szoborpark és a Hermann Ottó Múzeum Papkeszi utcai épülete mellett a tizenegyes listán szerepel Kortrijk vasútállomása (Kortrijk, Belgium), a Mariemonti Királyi Birtok és Múzeum (Morlanwelz, Belgium), a mostari partizán emlékmű (Mostar, Bosznia-Hercegovina), a Csakvindszi erőd (Zugdidi, Georgia), a Nővérek Háza épületegyüttes Kleinwelka egykori morva településen (Németország), a Gidasz villa (Alexandria, Görögország), Paštrovska Gora kultúrtáj (Montenegro), Sveti Stefan, Paštrovici kultúrtáj (Montenegro), a Petrovac na Mlavi vízimalmok (Bisztrica, Szerbia).

A miskolci Szinva patak, s fölötte a Papszer utcai épület egy múlt század elejéről megőrzött képeslapon

Miskolcon a Papszer utcai, reneszánsz alapokon nyugvó több mint négy évszázadra visszatekintő épületet a XVIII. században bővítették, majd a XIX. végén neoklasszicista stílusjegyekkel újították fel. A ház a XVI. század derekától a XX. század első éveig református gimnázium volt, majd a városi múzeum otthona lett, falai között kezdte meg működését 1899-ben a Borsod–Miskolci Múzeum, melynek gyűjteményei lassan a teljes épületet birtokukba vették.

A házban működő könyvtár az 1920-as években a város és Borsod vármegye értelmiségének és polgárságának találkozóhelye, szellemi műhely lett.

A műemléki védettséget élvező épület jó ideje romlásnak indult, majd 2018-ban kényszerűen bezárt, megmentése sokat már nem várthat magára. Az épületet a Hermann Ottó Múzeum terjesztette fel a Legveszélyeztetettebb-listára.

A Memento Park – Szoborpark Múzeum főbejárata

Egyszerre történelmi emlékhely, oktatási központ, művészeti akcióterület és turisztikai attrakció, a Memento Park – Szoborpark Múzeum az 1945 és 1990 közti köztéri propagandaszobrok Európában mindmáig egyedülálló gyűjtőhelye. Eleőd Ákos építész tervei nyomán egységes koncepció szerint elrendezve állnak itt a szocialista időkben született budapesti köztéri szobrok, emlékművek. Az idén harminc éves „Egy mondat a zsarnokságról” szoborparkot az 1956-os forradalom ötvenedik évfordulójának évében egészítették ki a disztribünnel és Sztálin szoborcsovézáival. A parkot működtető gazdasági társulás költségvetési támogatást soha nem kapott, üzemeltetése, állagmegóvása a látogatói bevételtől függ. Az alkotások egy részét a pusztulás fenyegeti az egykori szakszerűtlen áthelyezés, valamint a fenntartás forráshiánya okán.

Pedig megóvzészük a napi aktuálpolitikától független, objektív környezetbe helyezett történelmi emlékezés és emlékeztetés okán fontos lenne. A pályázaton való induláshoz szükséges támogató levelet az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület adta ki.

A 7 Legveszélyeztetettebb Program támogatásának elnyerésében az emlékek örökségi jelentősége, kulturális értéke, valós veszélyeztetettsége számít. S nem kevésbé a döntnökök reménye, hogy az európai segítség lendületet ad a helyi közösségek, az állami és magánszféra összefogására az értékek megmentése érdekében.

A döntés ideje április, addig gondolkozhatunk, a listán szerepelni siker, vagy inkább szégyen.

(a cikk megjelent az Országút online felületén (www.orszagut.com))

Róna Katalin

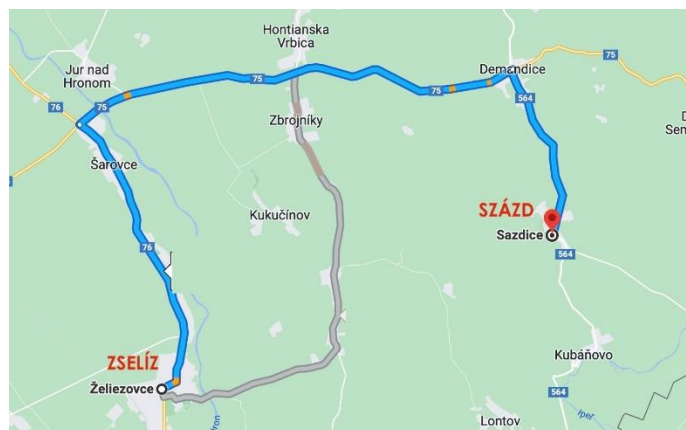

GÖMÖRI KÖZÉPKORI UTAK

Az ICOMOS Falképbizottság szakmai programja
2022. október 14-16.

Az Európai örökség részévé vált felvidéki gótikus templomok falképei
(második rész, a Garam völgye, Százd és Zselíz)

Gömör felé a Lévai járáson keresztül vezet az út, az Ipolyságon át.

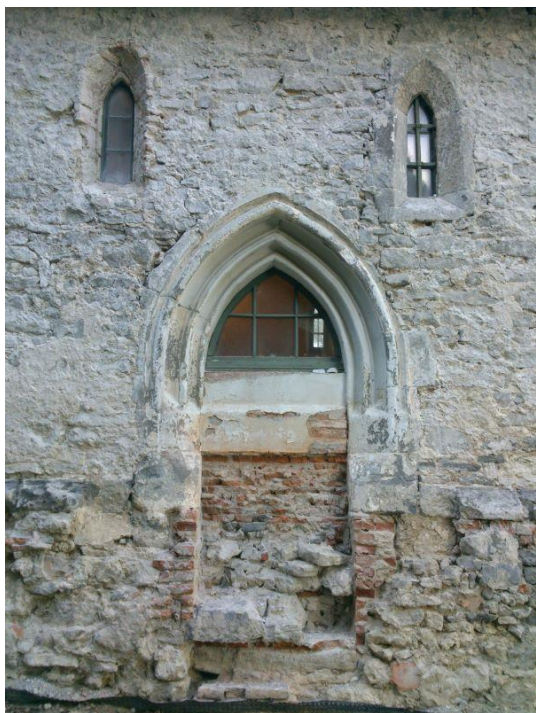

Százd az első állomásunk, ahol nemrég fejezték be a templom falképeinek restaurálását, a valamikori Hont vármegyéhez tartozott.

A falu mindössze félezer lakosából már csak a fele magyar, - 1910-ben még teljesen magyar falu volt - és az utolsó években elképesztő átalakuláson ment át.

2014-ben, amikor először jártunk itt a főleg európai kollégákkal, még sár vette körül a templomot, és a fölvezető utakat. Emlékszem, sokat vitatkoztak a restauráláson, kívül is, belül is. Akkor még nem volt kibontva az akkor fülkének vélt, mára megtalált és helyreállított oldalsó bejárat, rendezetlen és kicsit „lepusztult” volt minden.

A kibontatlan külső „fülke”, 2014

A helyreállított oldalsó bejárat, 2022

A templom legkorábbi része 14. századi, a hajóban felfedezett falképekkel, egy 15-16. századi toldással, több későbbi beavatkozással, de a bejárati építmény már 1932-ből való. A falképek feltárását 2004-ben Uradnicek kezdte meg, melyekből csak néhány szent látszott, körbe-meszelt falakkal. A szentélyben ma négy egészalakos és két töredékes szent látható fülkékben állva, a valamikori tizenkettőből.

A szentélyben ma négy egészalakos szent látható, 2022

A restaurálással több jelenet-töredék is előkerült, sőt az első festékréteget is sikerült azonosítani. Koren Péter igazi elhivatottsággal dolgozik a környéken, ez a mostani állapot is az ő érdeme.

Az Esztergomból induló, mai szemléletnek megfelelő töredékes bemutatás, de ugyanakkor az azon belüli megkülönböztető retussal élvezhetővé tett szentek összhangban állnak az építészeti környezettel. Nem kis érdem ez, hiszen a kicsinynek mondható tér egységes szemlélete harmonikussá teszi a mára kívül is helyreállított, fehérre meszelt templomot.

A terméskővel kirakott út és a helyreállítás teljes finanszírozása egységes akarat műve, Srna Zoltán polgármester többéves küzdelmének szellemi győzelme, egy fizikailag is összefogó csapat munkája.

Az új részletek mellett, egy előkészítő alárajz jelenet is előkerült a hajó falán, amely új adalék lehet az alkotó meghatározásához.

Alárajz a hajó oldalfalán, Százd

Zselíz Szent Jakab templomához, a Garam völgyében, Bény rotundája mellett elhaladva érkezünk meg, a valamikori Bars megye, ma Nyitrai kerület Lévai járásában. Az eredetileg gótikus templomot 14 freskó díszítette, 1353-és 1393 között. A 16. században, amikor a református egyház vette át az épületet, a falképeket lemeszelték és el is felejtették. 1884-ben véletlenül találtak rájuk egy felújítás alkalmával. Storno Ferenc tárta fel és rajzolta az első dokumentációkat, majd munkatársa, Wennes János készített róluk akvarelleket. A háború után ezekből csak három maradt meg. Az első, a szentély déli részén, egy kettéosztott falkép; felül Veronika kendőjét tartja két angyal, alatta, „*Imago Pietatis*” ábrázolás: „*Vir Dolorum*” a fájdalmas Krisztussal sírjában, balról Máriával, jobbról Szent Jánossal.

Zselíz: Koren Péter az általa restaurált freskók előtt magyaráz, Zselíz, 2022

A hajó déli falán Szent Márton jelenet; Zoerard András a nyitrai Zoborhegyi szent remete, a Szombathelyen született híres Tours-i szenttel, aki lován ülve, az ismert módon hasít le egy darabot a rászoruló pestisesnek, legalábbis, erre utalnak a koldus testén lévő vörös pöttyök.

Zoerard András és Szent Márton, restaurálás után, Zselíz, 2022

Bár a szentélyben, a szenvedés szimbólumaként, ugyanilyen pöttyök, -sebek- sokaságával ábrázolják Krisztust, joggal tehetjük fel a kérdést, hogy a két mester vajon ugyanaz-e? Most, hogy a képek letisztultak, könnyebb lesz a meghatározás. Egy, biztos technikai eltérés már most megállapítható: míg az egyikken vörös, a másikon fekete körvonalakkal dolgozott a művész. A feltehetően környékbeli alkotó, kedvesen, de szinte karikatúra-szerűen jeleníti meg a szenvedést Mária és János arcán, illetve Krisztus fogacskás voltján.

Ettől jobbra található a templom talán legizgalmasabb freskója: a „*Becsei Vesszős György végítélete*”, vagy ahogy Lepold Antal fogalmaz: „*Különítélete*”.

„*Becsei Vesszős György végítélete*”, restaurálás után, Zseliz, 2022

A 165 cm x 190 cm-es freskó teljesen egyedi, a helyi uraság, Nagy Lajos könyörtelen katonája, a Dél-Olaszországi Puglia megye helytartója, a lelkéért való küzdelmet ábrázolja halála pillanatában. A szereplők mondat-szalagokon megjelenítve vitakoznak: az Ördög magának követeli a bűnös lelket, míg az Angyal, Mária, Krisztus és maga a bűnös lélek is, kicsiny gyermek képében kilépve a halottból megbocsátásért könyörög, amit a Mindenható meg is ad az ikonográfiailag különleges freskó szerint. Polka Pál zselízi történésznek köszönhetően megismerhetjük a szereplők pontos szövegeit, és összevethetjük a restaurálás előtti állapotot a mostanival. A jelenlegi restaurálás előtt a falkép erősen átfestett, kiegészített és roncsolt volt. Koren Péter és kollégái feltárták a keretező dízsávot, a képet letisztították és restaurálták. Az így erősen hiányos hátteret teljes tónusban retussal kiegészítették, a figurák hiányzó arcait azonban, kiegészítetlenül, csak semleges tónusban, megkülönböztetve hagyták meg. Péter, csapatunknak a helyszínen adta elő munkájának részleteit, valamint könyvüket is bemutatta.

Bár a jelenlévők szerint, az esztétikai helyreállítás az egyes jeleneteken belül igen nagymértékű volt, mindezt érthetően indokolta a falképek töredékes fennmaradása a templom egész területén.

A restaurálás folyamán megtalálták még egy elveszettnek hitt Köpenyes Mária töredékét, valamint egy kis oldalfülke mészrétege alatt, Alexandriai Szent Katalin figuráját is.

A kőrestaurátori feladatokat Mézes Árpád zselízi restaurátor végezte, aki szintén a helyszínen mutatta be nekünk munkáját.

Szent Katalin

**Mézes Árpád zselízi szobrászrestaurátor
helyszíni bemutatója**

Nem feledhetjük vendégszerető kedvességüket, melyet Pavel múzeumi, Sacher tortával tűzdelt történeti előadása koronázott meg, a csapat nem titkolt lelkesedésétől övezve.

(fotók: Wierdl Zsuzsanna)

Wierdl Zsuzsanna

Kedves Tagtársaink,

az idei rendezvényeink szervezés alatt állnak,
a részletekről (időpontok, helyszínek, programok és részletes információk, stb.)
e-mailben fogjuk Önöket értesíteni.

ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/70/7090813
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes vagy kedvezményes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata